

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Боярчук О.П.

викладач історії України,

Державний вищий навчальний заклад

«Нововолинський електромеханічний коледж»

СВЯТОГІРСЬКИЙ УСПЕНСЬКИЙ ЗИМНЕНСЬКИЙ СТАВРОПІГІЙНИЙ МОНАСТИР

Святогірський Успенський Зимненський ставропігійний монастир – це давній український православний монастир, що належить УПЦ МП, розташований у с. Зимне на Волині. Ще у X ст. князь Володимир заклав єпархію у місті Володимирі, названому на його честь. Вчені вважають, що князь заснував монастир у 992–993 рр. у с. Зимне, яке тоді було передмістям Володимира.

Перші відомості про існування храму містяться у «Патерику Києво-Печерському», в якому згадується про смерть 1062 року ігумена Києво-Печерського монастиря преподобного Варлаама (той помер у Зимненському монастирі, повертаючись із Константинополя до Києва).

В Зимненському монастирі мешкали перші волинські святі – Стефан (1091–1094) і Амфілохий (1105–1121), що були тут єпископами. Відвідував монастир і преподобний Нестор-літописець, тоді постриженник єпископа Стефана, який 1097 року був у Володимирі.

Свого часу тут був ігуменом Ніфонт, з часом єпископ Новгородський, продовжувач літопису преподобного Нестора від 1116 до 1157 рр.

У середині XV ст. князем Федором Чорторійським було збудовано на місці печерної та дерев'яної обителі мурований монастир-фортецю [1, с. 1].

Архітектурний комплекс монастиря складається з оборонних мурів з наріжними вежами, що утворюють захищене від зовнішніх нападів подвір'я. В центрі лінії північної стіни – монументальна споруда Успенської церкви, яка мала оборонний ярус над склепіннями і була накрыта двосхилим шпичастим дахом з двома готичними фронтонами. На захід від церкви до північної стіни притулилася монастирська

трапезна з маленькою церквою-каплицею. Вчені вважають, що в центрі подвір'я була зведена триярусна дзвіниця, фундаменти якої були знайдені археологами. Унікальною була система захисту споруд від негативного впливу підземних вод, коли дренажі, водоскиди, фундаменти трапезної будувались у формі луків, що забезпечувало вільний вихід підземної води до річки Луга.

До Святогірського Успенського Зимненського ставропігійного монастиря входять Успенський собор, Свято-Троїцький Храм, Храм Святої Юліанії та Печери.

Успенський собор є основою архітектурного ансамблю Святогірської обителі та її головним храмом.

Перший храм в ім'я Успіння Пресвятої Богородиці збудовано за князя Володимира. Храм був дерев'яним, а тому в різні часи зазнавав руйнування.

У древньому пом'янику Успенського храму є імена відомих покровителів монастиря: князів Чарторийських, Сангушків, Четвертинських, Корецьких, Вишневецьких, Радзивиллів, Киселів, Виговських, багатьох єпископів та київських митрополитів [3, с. 1].

В Успенському соборі зберігається головна святиня Святогірської обителі – Зимненська чудотворна ікона Божої Матері. Є тут й інші реліквії – древні образи та святі мощі. Це частки мощей святителя Миколая Чудотворця, засновника монастиря святого рівноапостольного князя Володимира, преподобного Серафима Саровського, первомученика архідиякона Стефана та преподобного Авраамія Працелюбного.

Храм прикрашено позолоченим трьохярусним іконостасом. На першому, традиційно, вміщуються Царські ворота, ікони Господа Ісуса Христа, Пресвятої Богородиці, святих дияконів Лаврентія та Стефана, а також ікона покровителя обителі – святого рівноапостольного князя Володимира та храмовий образ Успіння Божої Матері. На другому ярусі – зображення Тайної вечері та ікони старозавітних пророків. Третій ярус вінчає ікона Воскресіння Христового з предстоящими ангелами.

На колонах в центрі храму розміщено величні образи Пресвятої Богородиці, що вражають своєю величчю та витонченим живописом: ікони Божої Матері Почаївської, Казанської, Іверської та Скоропослушниці.

На стінах Успенського собору представлені сцени з новозавітної священної історії, а також образи усіх святих Волинської землі, що йдуть

назустріч Христу-Спасителю. В олтарній абсиді зображено Пресвяту Богородицю з Передвічним Немовлям на руках, в оточенні херувимів. Рідкісним є зображення Едемського саду на західній стіні храму.

Храм в ім'я Святої Трійці – це найдревніша кам'яна споруда Зимненської обителі. За переданням, цю церкву збудував сам князь Володимир та заснував тут монастир. Вчені підтверджують цю інформацію, датуючи храм XI століттям. Церква має форму ротонди, що свідчить про її оборонне значення.

Святий Престол та іконостас Свято-Троїцького храму виготовлені з білого мармуру і прикрашені різьбленням з візантійськими орнаментами. Вражаючим є настінний розпис, виконаний у древньому візантійському стилі.

У куполі храму зображено Христа-Пантократора у сфері, яку тримають чотири архангела. Нижче – зображення старозавітніх пророків, які пророкували про пришествя у світ Христа-Спасителя.

Стіни центральної частини храму оздоблені подіями священної історії – Благовіщення, Різдво Христове, Зішестя у пекло, а також чотири євангелісти, та Дейсінний чин – зображення Спасителя і звернених до Нього у молитві Пресвятої Богородиці, Іоанна Предтечі та апостолів.

На рівні людського росту зображені святі – рівноапостольні, мученики, преподобні. Здається, ніби святі стоять тут у храмі разом з богомольцями – Церква земна і небесна з'єднуються у єдиній молитві до Спасителя світу.

На західній стіні храму розміщене зображення П'ятидесятниці, Півколом сидять дванадцять апостолів, центральне місце незайняте – це місце Христа, Який завжди незримо перебуває у Своїй Церкві. Над апостолами зображено небесне сяйво – символ Духа Святого, Який у вигляді світлих променів сходить на кожного з апостолів. Низ композиції займає зображення восьми людей, які оточені темрявою, переданою рідкісним для іконопису чорним кольором. Це уособлення народів, що сидять у темряві язичництва і очікують просвіщення апостольським благовістям.

В олтарі Свято-Троїцького храму центральним є образ Нерукотворного Спаса та зображення Євхаристії – Христа, Який причащає апостолів Своім Тілом і Кров'ю, а нижче знаходяться ікони древніх святих.

У часи, коли монастир було закрито, Світо-Троїцька церква виконувала функції парафіяльного храму. Навіть у часи войовничого

атеїзму тут ніколи не змовкала молитва. Мешканці Зимного та навколишніх сіл молилися у цьому храмі, вінчалися, хрестили тут своїх дітей. Перші монахині, які прийшли до Зимненської обителі, спочатку теж молилися у цій церкві, тому що інші храми обителі були дуже зруйновані.

З відродженням монастиря було розчищено і печери. Під час реставраційних робіт було знайдено людські останки – поховання древніх подвижників. Їх з честю помістили в окремій аркасолії, перед якою горить негасима лампада.

Печерний комплекс складається з трьох вулиць-коридорів та підземного храму. Закінчуються печерні коридори храмом в ім'я преподобного Варлаама, ігумена Києво-Печерського. Присвячення храму не випадкове, адже саме у Зимненському монастирі преп. Варлаам помер, повертаючись з Константинополя, і саме тут, у печерах, його було поховано, до перенесення мощей у Києво-Печерську лавру.

Печерний храм невеликий, розміщений на глибині біля 6 м. Іконостас церкви виготовлено з білого мармуру, його прикрашають ікони Христа-Спасителя, Пресвятої Богородиці та преподобного Варлаама. В склепінні печерної церкви є вентиляційний отвір, який у вигляді невеликого куполу, обрамленого хрестом, виходить на внутрішній двір монастиря.

Сьогодні Зимненська обитель щоденно вабить до себе тисячі паломників і поціновувачів української культури та духовності.

Список використаних джерел:

1. Білокінь С. І. Зимненський Святогірський Успенський ставропігійний жіночий монастир УПЦ МП // Енциклопедія сучасної України : у 30 т. / ред. кол. : І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К., 2010. – 578 с.
2. Крощенко Л., Осадчий Є. Реконструкція Святогірського монастиря на Волині // Пам'ятки України. – 1997. – № 1.
3. Чекан О. Доба нової руйни // Український тиждень. – 2010. – № 31.